

CÁI HỌC NGÀY NAY ĐÃ HỒNG RỒI!

(Tập Ghi).

(Gửi Họa sĩ Phan Diên.)

Buổi sáng, đọc lại bài Người Tình Chung Thủy phần 3 viết khuya hôm qua, thấy rõ là đang bị khủng hoảng. Chữ nghĩa vẫn ôn tồn lãnh đạm mà ý tứ sâu xa thật đúng là bão tố.

Đêm qua khi nghe Phan Diên khen ngợi lớp nhạc miễn phí mỗi sáng Chủ nhật, tôi đã kể với anh:

“Trước cái lúc tìm lại được người tình Âm Nhạc, hẳn cứ tối thứ bảy là BG hứng thú nghĩ rằng ngày mai chủ nhật sẽ được gặp đám học trò. Lớp học ban đầu chỉ kéo dài từ 8 đến 10 giờ, rồi lần lần đến 11 giờ, về sau đúng 12 giờ trưa mới dứt. Trong đó không chỉ học âm nhạc mà còn học đủ thứ chuyện về cuộc đời giữa thầy với trò. Tan lớp, chực lần như một, BG đâm ra trông rỗng thật sự, trái tim như bị cạn hết máu trong một nỗi buồn khủng khiếp...”

Tôi cũng kể:

“Có một em đưa ra nhận định: *Ở lớp dạy thường ngày, trông cô rất mệt, mà lớp dạy sáng chủ nhật lại thấy mặt cô tươi hồng ra. Tại sao vậy?*

BG đáp:

“*Trong lớp Chủ nhật, cô không đem âm nhạc đi bán, hứng thú vì chẳng có chút tiền bạc ràng buộc nào dính vào. Giữa thầy với trò chỉ là tình cảm cho và nhận, phát xuất từ lòng yêu âm nhạc từ cả hai phía.*”

*

**

Cách đây một tuần, nhận lá thư dài anh Đặng Văn Âu gửi đến một người bạn (chuyên cho tôi đọc), có đoạn như sau:

“*Rõ ràng nước Mỹ đang bị quỷ ám. (...) Nhiều bậc làm cha mẹ rất buồn vì bắt lực với con cái. Tôi cũng mất một người anh em mà tôi hết sức thương mến. (...) Tôi nhận khá nhiều những email bày tỏ nỗi khổ tâm như anh. Chúng ta bỏ nước ra đi vì không chấp nhận chủ nghĩa cộng sản.*

Sang đây, phần lớn đều phải làm lao động vất vả để xây dựng lại những gì mà chúng ta đã mất sạch. Ngoại trừ người may mắn có được công việc nhàn hạ; còn hầu hết phải làm việc cật lực mới có thể cung cấp tài chánh, phương tiện cho con theo học Đại học để mở mắt với đời. Sự học hành của các con, chúng ta giao phó cho nhà trường.

Nhưng đau đớn thay, nhà trường Mỹ đã nhồi sọ vào đầu óc đám con chúng ta cái tư tưởng mà nhân loại đã lên án tội diệt chủng, đã bị ném vào thùng rác lịch sử. Trong kỳ bầu cử Tổng thống Hoa Kỳ năm 2016, nhiều sự phân hóa trong gia đình Việt Nam đã xảy ra vì các con đều bỏ phiếu ủng hộ bà Hillary, và chửi ông Trump thậm tệ. Phần lớn cha mẹ đã già nên con cái coi thường. Con cái cho rằng chúng được đào tạo tại nhà trường Mỹ thì chúng giỏi hơn, hiểu biết rộng hơn, mà cha mẹ thì mang mặc cảm không nói rành tiếng Anh rào rào như chúng, đành phải nín lặng.

(...)”

Cũng nhớ một bài nhỏ trong cuốn Cổ Học Tinh Hoa:

THẦY TRÒ DẠY NHAU.

Thường Tung yếu. Lão Tử đến thăm, hỏi rằng:

“Tôi xem ra tiên sinh mệt nặng. Dám hỏi tiên sinh còn có câu gì để dạy đệ tử chúng tôi nữa chăng?”

Thường Tung nói:

“Qua chỗ có hương mà xuống xe, các người có biết điều ấy?”

Lão Tử thưa:

“Qua chỗ có hương mà xuống xe có nghĩa rằng không quên nơi quê cha đất tổ?”

“Ừ, phải đấy. Thế qua chỗ có cây cao mà bước rào chân, các người đã biết chưa?”

“Qua chỗ cây cao mà bước rào chân có phải là kính những bậc già cả?”

“Ừ, phải đấy.”

Thường Tung há miệng ra cho Lão Tử xem và hỏi rằng:

“Lưỡi ta còn không?”

“Thưa còn”.

Thường Tung lại há miệng lần nữa:

“Răng ta còn không?”

Lão Tử thưa:

“Rụng hết cả.”

“Thế người có rõ cái lý do ấy không?”

“Ô! Lưỡi mà còn có phải tại lưỡi mềm? Răng mà rụng hết, có phải tại răng cứng?”

“Ừ, phải đấy. Việc đời đều như thế cả. Ta không còn gì để nói cùng các người.”

***/ Lời Bàn:**

Quê hương là nơi ông cha mình ở và chính mình cũng sinh trưởng nơi đó. Biết kính quê hương tức là biết xứ sở mình mà không quên nguồn gốc.

Cây cao là cây mọc đã lâu năm. Trông thấy cây cao bóng cả ở miếu xã đường làng mà tỏ lòng kính trọng tức là nhớ công khai thác của tiền nhân mà có tâm ái quốc.

Người đã biết hai điều ấy tức là người có bản lĩnh, có thể trông cây được.

Tuy vậy, vẫn chưa đủ. Người ta ở đời không phải chỉ quay mắt nhìn về phía trước là xong mà cốt phải liên can đến những người đương thời nữa. Và trong cái cách liên can ấy, không gì bằng khiêm cung mềm dẻo. Xưa nay cổ nhân thường dạy “Lạt mềm buộc chặt” là thế.

Đến như bài này, lấy cái răng cái lưỡi ra làm ví dụ, lại đặt vào di ngôn của người hấp hối thì thật là một bài dạy thấm thía, khiến ta phải cảm động mà biết cơ thực hành vậy.

*

* *

Cái Học ngày xưa và cái Học ngày nay rõ ràng khác biệt.

Tự hỏi, tôi đang đứng vào cái Học của phía bên nào? Lớp dạy phổ nhạc sáng Chủ Nhật theo cung cách “*nhất tự vi sư bán tự vi sư*” (“*một chữ là thầy, nửa chữ cũng là thầy*”), hay các bản văn mỗi đêm ngồi viết trong dạng thức suy nghĩ cổ điển liệu có ích lợi gì cho kẻ khác?

Tôi không biết được rõ ràng câu đáp khi mà chính mình cũng bị rơi vào trường hợp “*bác làm cha mẹ rất buồn vì bất lực với con cái*” như anh Âu đã viết trong thư.

Có điều phải nhận là mình RẤT MAY. Đám học trò nhỏ nói chung trong ba mươi năm dạy và nói riêng ở lớp học trò lớn ngày Chủ Nhật bây giờ rất xứng đáng cho tôi trải tấm lòng.

*

* *

Cũng cần bổ túc thêm Tình Bạn chân thật vào cái May của đời mình.

Phan Diên là một trong số rất ít oi đó.

Đêm qua từ vùng Nam Cali anh gọi tôi. Câu đầu tiên:

“Tôi thật thích thú khi đọc đến đoạn BG tìm lại được người tình Âm Nhạc. Chính tôi cũng như thế, do đó mà gọi BG để chia sẻ nỗi vui y hệt BG đã có.”

Rồi anh kể:

“Trong Chinh Phụ Ngâm của Đặng Trần Côn, bản dịch tiếng Nôm của bà Đoàn Thị Điểm, có bốn câu:

Hồn tử sĩ gió ù ù thổi

Mặt chinh phu trắng dôi dôi soi

Chinh nhân trở lại mấy người

Nào ai mạc mặt nào ai gọi hồn.

BG biết, suốt bao năm dài tôi cứ thắc mắc hoài ý nghĩa hai chữ ‘*mạc mặt*’, hỏi rất nhiều người, từ một ông cụ thuộc Kiều đã ngoài 80 cho đến (thằng) Viên Linh, các câu trả lời của họ vẫn không làm tôi thỏa mãn. Viên Linh thì bảo: *Mạc giống như ‘khai mạc’, có nghĩa ‘kéo cái màn ra’.* Tôi vẫn thấy không ổn với câu trả lời của nó.

Thế rồi mới rất gần đây, trong lúc đang lơ mơ ngủ, tôi chợt nghĩ ‘*mạc mặt có nghĩa là cái khăn che mặt.*’”

Tôi hỏi Phan Diên:

“Có phải chữ đó xuất phát từ một điển tích?”

Phan Diên giảng:

“Không, xuất phát từ trí nhớ theo đám tang ông cụ tôi. Thường, chôn xong người chết, ba ngày sau sẽ có lễ mở cửa mả, bao gồm cái lễ gọi hồn. Trong gia đình sẽ có một người được chọn ngồi đồng, trên đầu phủ một tấm vải đỏ. Khi hồn về, nhập vào đồng, hồn sẽ trò chuyện với người thân. Chữ ‘*mạc mặt*’ có nghĩa là cái khăn che mặt.”

Rồi anh la lên:

“Hôm qua đọc bài viết BG tìm lại được ngón đàn ngày cũ, tôi khoái quá, thấy đúng y hết tâm cảm mình theo hai chữ ‘*mạc mặt*’ dày vò đã mấy chục năm, nên gọi ngay để chia sẻ với BG.”

Xong lại đọc tiếp mấy câu thơ cũng trong Chinh Phụ Ngâm:

“Thuở lâm hoành oanh chưa bén liễu

Hỏi ngày về uớt nẻo quyên ca

Nay quyên đã rục oanh già

Ý nhi lại gáy trước nhà lú lo

Thuở đặng đồ mai chưa dạn gió

Hỏi ngày về chỉ độ đào bông

Nay đào đã quyn gió đông

Phù dung lại rã bên sông bơ phờ”.

Lại la lên:

“Diễn tả sự chia ly quá hay, BG có thấy vậy không?”

Khi nghe Phan Diên kể câu chuyện: “*Lúc ông cụ chết, tôi mới chỉ 22 tuổi, chưa lấy vợ. Ở nhà chọn tôi làm người ngồi phủ khăn điều cho hồn ông cụ nhập. Thằng cha thầy chùa gõ mõ cóc cóc trên đầu tôi làm đau điếng nên tôi vén tấm khăn ra nhìn. Thằng chả bèn la lên, đuổi tôi ra, đưa bà chị lớn ngồi thế vào*” tôi thật rất thú vị.

Tức thì LẦN THỨ HAI hình dung ra ngay được “bản chất thật” người bạn tôi giao thiệp đã hai mươi năm. Bên dưới cái vẻ hiền lành, nói năng hòa nhã của Phan Diên là một cái gì rất cứng rắn.

Sở dĩ nói “lần thứ hai” vì đã từng có “lần thứ nhất”.

Câu chuyện được nghe “lần thứ nhất” đó là về bà vợ cả người Trung Hoa.

(Phan Diên kể):

“Đạo bà cụ còn sống, ở chung với tôi và bà Bonnie. BG biết rồi, mẹ chồng con dâu làm sao mà hạp. Vì thế rất nhiều lần tôi bị bà Bonnie làm mình làm mẩy. Một bữa, bà làm áp lực bằng cách thu xếp valise đòi rời khỏi nhà. Tôi đưa tay chỉ cái cửa, thản nhiên nói với bà: *‘Cánh cửa nhà này tuy rộng nhưng một khi đã bước ra thì chẳng bao giờ có ngày được bước trở lại.’* Bà Bonnie bèn xách valise trở vào.”

*

* *

Phan Diên gốc Trung Hoa, sinh trưởng Hà Nội, là người DUY NHẤT trên nước Mỹ (và trong giới văn nghệ) được tôi tâm sự hết mọi ngõ ngách khúc mắc trong đời sống thực tại của mình.

Năm 2005 tôi có viết một bài về (họa sĩ) Phan Diên và nhà văn Hoàng Vũ Đông Sơn ở Sài Gòn, tựa đề “*Cái Tài Của Những Kẻ Làm Nghệ Thuật Không Mấy Tài Hoa*”.

Bài được gửi cho cả hai đọc trước khi đăng vào Điều Múa Cuối Cùng Của Con Thiên Nga.

Phan Diên thì rất thích thú, trong khi vợ con anh Hoàng Vũ Đông Sơn lại rất phẫn nộ (đến nỗi bỏ không giao thiệp với tôi một thời gian dài).

Bây giờ, anh Đông Sơn và cả cậu con trai đều đã chết. Thoảng khi đọc lại bài cũ chỉ thấy ngậm ngùi thương nhớ những kỷ niệm Nha Trang- Sài Gòn- Dalat đã có với gia đình anh Đông Sơn.

Những con người cùng Phan Diên hiện diện thuở 2000-2006 đó (bác Tạ Ty, anh Phạm Thái Chung, anh Thế Phong, bác Lê Ngô Châu, bác Lê Hữu Mục, anh Văn Quang, anh Uyên Thao, anh Hoàng Vũ Đông Sơn,...) đều rơi rụng hết trong *cái-rổ-tình-cảm-tôi* bị sàng qua lọc lại bởi Thời gian và Hoàn cảnh.

Rốt cuộc lại thấy chỉ còn mỗi Phan Diên là đạt được đến hai chữ “thủy chung” của một tình bạn (y hết cây đàn violon vẫn lặng lẽ dõi theo tôi!)

Những cú phone kéo dài hằng mấy tiếng đồng hồ vì “*nhớ BG quá!*” không còn thường xuyên như trước, nhưng tình thân và sự nể vì dành cho nhau ngày càng thêm đậm. Hai mươi năm là quãng đời không ngắn cho con người biết được đâu là vàng đâu là đá.

Các cú phone, chỉ mỗi anh là người gọi, còn tôi không *bao giờ dám làm điều đó*. Tế nhị e ngại lòng ghen của đàn bà đã đành mà còn cả tế nhị e ngại cho bạn mình bị phiền phức, những điều đã khiến tôi hành xử như thế.

Những cú gọi vài năm gần đây (hoặc cú gọi đêm qua) lại càng cho thấy rằng tôi có lý. Trong câu chuyện đang thú vị về chữ nghĩa, âm nhạc và giới cầm bút hải ngoại, thỉnh thoảng tôi nghe có những tiếng động kỳ lạ bên kia đầu giây, hoặc tiếng cằn nhằn không nhỏ của chị vợ. Thế là ít phút sau, Phan Diên cáo từ vì *“bà Bonnie bắt phải đi ngủ”* và *“hẹn dịp khác anh em mình lại bù khú, nghe!”*

Câu hỏi đêm trước với Phan Diên:

“Anh hãy nhìn qua một lượt những người anh giao thiệp trong giới văn nghệ hải ngoại, thấy có ai end-up cuộc đời bằng sự ‘khóc lẻ loi một mình?’”

Phan Diên đáp “không!”

cũng chính nằm trong cái vòng khác biệt giữa tôi và Phan Diên, giữa tôi và tất cả đám họ.

Dù vậy, tôi vẫn luôn luôn cảm kích tình bạn của anh.

(Chính anh cũng đâu biết rằng) anh đã một phần góp tay làm viên gạch chống đỡ niềm tin mỏng manh theo cái Đẹp cuộc đời tôi mãi đi tìm và có khuynh hướng buông xuôi đầu hàng mấy lúc gần đây.

Trần Thị Bông Giấy.

(Bài viết xong tại San Jose, thứ Ba April 23/2019 9:00 PM)

[]